

ÇOCUKLARA OKUMAYI SEVDİREN BİR YAZAR KEMALETTİN TUĞCU İÇİN VEFA ÖDEVİ GÜNLÜK -IV-

Mustafa Ruhi ŞİRİN

Tarabya 18 Ekim 2013 Gece boyunca yağın yağmurun sesiyle ve esen rüzgârla uyandım. Sonbaharın nazlanacak zamanı kalmadı artık. Eşimle öğle üzeri önce Küplüce Mezarlığı'na gittik. Cahit Zarifoğlu'nun mezarını ziyaret ettik. Cahit Bey'in mezarında camgöbekleri, kayınpederinde sonbahar gülleri boy atmış. Mezarlardaki yeşillik ve çiçekler ölümsüzlüğe yazılmış mektuplar gibi.

Bugün Kemalettin Tuğcu'nun 17'inci vefat yıl dönümüydü. Çengelköyü Mezarlığı'nda ailesi ve akrabalarıyla bir araya geldik. Hiç aksatmadan her yıl bugün yâd ediyoruz Kemalettin Bey'i. Bendeniz, çocukluğumda ve daha sonraki yıllarda okuduğum bir yazara vefa borcum için koşarak gidiyorum Çengelköyü Mezarlığı'na. Son 3 yıldır Mehmet Azim de vefa kozasına dâhil oldu.

Kemalettin Tuğcu'yu ne kadar hatırlarsak da medyanın ilgisi yok. Kitaplarından seçmeler yapılarak çocukların okuması sağlanabilir mi? Kitaplarının sonundaki kısa çocuk hikâyelerinden de bir seçki hazırlamak istiyorum. Yılmaz Erdoğan, *bi-zim Kemalettin Tuğcularımız vardı*, diye yazmıştı bir dizisinde. Şimdiki çocukların da bir Kemalettin Tuğcu'su olmalı...

Nişantaşı, 3 Nisan 2014 Kemalettin Tuğcu'nun gelini Leyla Hanım, Kemalettin Bey'in daktiloda yazdığı 31 sayfalık hayat hikâyesi ile hakkında yazılan gazete yazılarıyla ilgili dosyayı Nemika Tuğcu aracılığıyla gönderdi. Bu kısa otobiyografiyi Çırağan Sarayı'nın yangınından sonraki ve henüz yeniden inşa edilmediği tarihlerde yazdığı anlaşılıyor. Nemika Tuğcu, *Sırça Köşkün Masalcısı* kitabını yazarken bu otobiyografiden yararlandığı anlaşılıyor. Kemalettin Tuğcu monografisi bakımından *Sırça Köşkün Masalcısı* ve Tuğcu'nun metni temel kaynak durumunda olsa da yine de monografisi ile ilgili kazı çalışmalarının yapılması gerekiyor. Çünkü, künye bilgileri bile kitaplarında yer almıyor. *Kemalettin Tuğcu*

Armağan Kitabı ön hazırlıkları sırasında Tuğcu'nun evinde yazdığı kitapları dâhil hiçbir arşivi olmadığını fark ettim. Nemika Tuğcu ve Turan Yüksel ile bu konularda iletişim hâlindeyiz. Çevremizde başka “meraklı” da yok. Bu çalışma sonunda küçük boyutlu da olsa Kemalettin Tuğcu Arşivi'nin ilk notlarını ortaya çıkarabilmeyi umuyorum.

Karacasu Köyü (Mudurnu), 30 Temmuz 2014 Günün son saatlerinde Huriye Öniş'in *Köprüaltı Çocukları* romanını bitirdim. Okuduğum kitap, Ahmet Halit Kitabevi'nin 1944 yılında yayımladığı kitabın ikinci baskısı. İlk baskı ise 1936'da yapılmış. *Köprüaltı Çocukları*, önce babasız, ardından annesiz kalan Mehmet'in ve “herkesin evi”nde yaşayan çocukların hikâyesi. Kitap, sokakta yaşayan çocukları anlatan ilk popüler çocuk romanı kabul edilebilir. Roman, 1930'lu yıllarda geçen bir dönem romanı içeriğine sahip. Kimseli-kimsesiz çocukları kurtaran tek merkez Halkevleri'nin Çocukları Koruma Yurdu. Çözüm yeri olarak parti Devleti'ni gösteren yazar, bu romanın kahramanları Mehmet, Davut, Cafer, Nihat, Faik'i yatılı okullara; Niyazi'nin ise tamir kursuna kaydedilmesini sağlar. *Köprüaltı Çocukları* dönemin resmî kanonuna uygun bir kitap.

Karacasu Köyü, 31 Temmuz 2014 Kemalettin Tuğcu'nun önce tefrika edilen ve 1955 yılında kitap olarak yayımlanan *Sokak Çocuğu* çocuk romanını yıllar sonra ikinci kez bugün okudum. Huriye Öniş'in *Köprüaltı Çocukları*'nin Hasan'ı gibi, *Sokak Çocuğu*'nun kahramanı Yaşar da babasız ve ardından annesiz kalmış. Yaşar, Selim'i dilencilikten kurtarır ve onu doktor oluncaya kadar okutur. Tuğcu, çocuk kahramanlarını “insan çocuk” temasına göre yazar. Tuğcu'nun çocuk romanları arasında, evinden kaçan bir çocuğun köprüaltındaki yaşantısını anlattığı *Sokak Çocuğu* adlı romanı Huriye Öniş'in romanından konu ve tema açısından da farklı bir hikâye. Kemalettin Tuğcu, çocuk kahramanlarının sorununu bireysel başarılarla çözmekten yana bir tutum izler. Bu yönüyle Huriye Öniş'in *Köprüaltı Çocukları*'nin dâhil olduğu resmî kanondan ayrılır.

Karacasu Köyü, 1 Ağustos 2014 Yaşar Kemal'in, *Çocuklar İnsandır* kitabını okumaya başladım. Huriye Öniş'in *Köprüaltı Çocukları* 1930'lu, Kemalettin Tuğcu'nun *Sokak Çocuğu* 1940'lı, Yaşar Kemal'in *Çocuklar İnsandır* kitabı ise 1970'li yılların çocuklarını anlatıyor. Yaşar Kemal'in kitabındaki metinler, 14 Eylül 1975'te *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanmaya başlayan röportajlardan oluşuyor.

Yaşar Kemal, röportajı bir fotoğraf-haber sorunundan öte, olayları büyütme değil, olayların gerçeğine inebilmek, o dünyayı yaşamak, bir hikâye-bir roman gibi yazmak olarak kabul ediyor. Bu yüzden Kaya'nın, Kadir'in, Zilo'nun hikâyesi hem gerçek hem de yitip gitmiş bir çocukluğa dair her zaman okunabilecek yetişkin edebiyatı metinleridir. Yaşar Kemal'in, çocukları arkadaş bilen ve bunu okura hissettirishi ile Huriye Öniş ve Kemalettin Tuğcu'nun anlatımından çok farklı bir dili ve anlatımı var. Dönemin çocuk sorunlarına bakışı da farklı: Yaşar Kemal, sistemin

çocukla ilgili yapılarının çöküşü karşısında kökten bir devrimin gereğini savunur. Sorunlarına eğildiği çocuklar ise kendilerini devrimin kurtaracağına inandıklarını söylemekten çekinmezler. Bir çocuğun devrim tanımı ise, “devrim, çocuk ve büyük eşitliğidir”. Bu cümlenin yayınlanışından bu yana 35 yıl geçmiş. Ne eşitlikten haber var, ne de çocuk yüzlü devrimlerden...

Tarabya, 18 Ekim 2014 Kemalettin Tuğcu'nun vefatının 18. yılı nedeniyle Çengelköyü Mezarlığı'ndaki mezarını aile çevresi ve birkaç arkadaşımızla ziyaret ettik. Aile çevresi dışında İstanbul Kültür ve Turizm Müdürü Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili ve çocuk kitabı yazarı Mehmet Azim de aramızdaydı. Çocuk Vakfı, 18 yıldır bu vefa ödevini sürdürüyor. Bugünün en güzel fotoğrafı ise Tuğcu'nun torununun torunu 4 çocukla mezarı başında çektiğimiz fotoğraf oldu...

Çengelköyü'nden dönüşte Küplüce Mezarlığı'nda Cahit Zarifoğlu ve kayınpederi Kasım Arvasi Hoca'nın mezarını ziyaret ettim ve mezarlarının fotoğrafını çektim. Rüzgârlı ve serpintili bir İstanbul gününde eve döndüm. Hayatımda hiç yorulmadığım günler vefa duygusunu yaşadığım günlerdir...

Nişantaşı, 3 Şubat 2015 Nihayet, *Kemalettin Tuğcu Kronolojisi*'nin ilk taslağını sonuçlandırdım. Kronolojiyi okuması için metni gönderdiklerim arasında ilk geri dönen İnci Enginün oldu. İnci Hoca, Tuğcu hakkında yapılan değerlendirmeleri ve tezleri kronolojiye dâhil etmemi önerdi. Tuğcu hakkında *Kemalettin Tuğcu'nun Çocuk Romanları* (1977) adlı ilk yüksek lisans tezini İstanbul Üniversitesi'nde Hediye Oral hazırlamış ve danışmanlığını İnci Hoca üstlenmişti. Bu tez ilk olmasına rağmen, Tuğcu'yu incitmiş bir çalışmadır. İnci Hoca, gönderdiği notta, tezi verdiklerinde tez konusunun “ne kadar küçümsendiğini hatırlıyorum” cümlesine yer vermiş. Zaten, Kemalettin Tuğcu'nun makus talihinde hep küçümsenme var. Tuğcu hakkında edebiyatçıların yaptığı eleştiriler 1987, 1988, 1989 Çocuk Edebiyatı Yıllıklarındaki söyleşi, yazı ve görüşlerden sonra daha saygılı ölçülerde yapılmış. İnci Hoca'nın 5 Kasım 1996'da TÜYAP Kitap Fuarı'ndaki oturumunda yaptığı konuşma ve “Kemalettin Tuğcu” başlıklı yazısından sonra Hediye Oral'ın kanaatleri de değişmiş olduğunu *Türk Edebiyatı* dergisi Şubat 1988'de yayımlanan yazısından fark ettim.

Nişantaşı, 5 Şubat 2015 İnci Enginün Hoca'ya gönderdiğim teşekkür notu üzerine yazdığı ve Kemalettin Tuğcu'yu yorumlayan bir paragrafını bugüne kaydediyorum:

“Kemalettin Tuğcu bence masalı günlük hayatta devam ettiren bir yazar. Masaldaki kahraman, kendisine nadiren yardım edenlerin dışında yapayalnızdır, varlığını korumak zorundadır. Bir anlamda kahraman olmaya mecburdur. Halbuki olayları günümüze aktarınca iş değişiyor. Gerçeklik boyutu, onun bir anlamda imkânsızlığını da hatırlatıyor. Özellikle büyükler bu tür kitaplardan korkarlar. Masalın fantastik dünyası hem eğitir hem de çocuğu güçlendirir. Santıyorum ona

karşı çıkanların büyük bir kısmı bundan dolayı kızıyorlardı. Kaderinin oyunlarına mahkûm çocuk. Annenin babanın hatalarının kurbanı olan çocuk. Ama onlar filme çekilince iş değişti. İnsanlar sokak çocuklarında, belki de kendi ihmal ettikleri çocuklarını hatırladılar. Ama insan dünyanın en vahşi hayvanı. Hiç ibret almadılar. Alsalar sokaklar hâlâ binlerce sokak çocuğuyla dolu olur mu?

Elbette büyük bir edebiyatçı değil. Ama çocuklar için kitabın pek az olduğu günlerde o boşluğun dolmasına hizmet etmiş, önemli bir şahsiyet. Bugünün yaşlılarını bir anlamda eğitmiş bir dede. Bence o artık okunmaktan çok, kitaplarının filme uyarlanmısıyla yaşayacak bir isim.”

Nişantaşı, 7 Nisan 2015 Kemalettin Tuğcu'nun fotoğraflarını temin etmek de kolay olmayacak. Çocuk Vakfı arşivindeki fotoğraf ve CD'leri hazırladık. Tuğcu'nun gelini Leyla Hanım'dan aldığımız fotoğraflar fazla değil. Anadolu Ajansı İstanbul Bölge Müdürü Sabri Çelebioğlu aradı ve vefatına kadar ajans tarafından çekilmiş ve kayıtlarda görünen tek bir fotoğrafının bile olmadığını söyledi.

Sabri Bey, vefatından sonra mezarı başında yapılan anma programlarına çekilen fotoğrafları gönderecek. Birkaç gazete arşivi için de fotoğraf arayışını sürdüreceğim. Tuğcu'nun fotoğraflarını seçmek ve taramak üzere fotoğraf sanatçımız Halit Ömer Camcı'ya teslim edeceğim.

Tarabya, 15 Nisan 2015 *Kemalettin Tuğcu Kronolojisi*'ni ailesine ve çoğunluğu çocukluğunda Tuğcu kitabı okuyan dostlara gönderdim. İnci Enginün, Beşir Ayvazoğlu, Nemika Tuğcu, Murat Yalçın, Tacettin Şimşek, Beyhan Kanter, Mustafa Aldı, Mavisel Yener, Necmettin Turinay, Yunus Bekir Yurdakul notlarını ilettiler. Kronoloji beğenildi. Armağan kitapta fotoğrafları eşliğinde bir tasarımla yer alacak kronoloji. Necmettin Bey, tefrika edilen kitaplarının önceden yapılan duyuruları ile isimler sözlüğü ve ansiklopedilerde yer alan Tuğcu biyografilerine *Armağan Kitap*'ta yer verilmesini önerdi.

Nişantaşı, 27 Nisan 2015 Fotoğraf sanatçımız İsa Çelik'i öğle üzeri aradım. İsa Bey'e, Kemalettin Tuğcu'nun vefatından epey önce çektiği fotoğraflara *Armağan Kitap*'ta yer vermeyi düşündüğümüzü söyledim. İsa Bey, arşivindeki fotoğrafları bulmaya çalışacağını ifade etti. Tuğcu'dan ve ailesinden dinlediğime göre Kemalettin Tuğcu'nun ruh portresini yansıtan ve en iyi fotoğrafları İsa Çelik çekmiş. Bu fotoğraflardan birkaçı Çocuk Vakfının arşivinde. Özellikle ellerini çektiği fotoğraflar her şeyi anlatıyor. Çünkü bu eller, yayımlanmış ve yayımlanmamış beş yüzden fazla kitabı ve yüzlerce yazıyı daktiloda yazmış ellerin fotoğrafıdır.